

Det grønne >>>>>> >>>>>> kompasset

Veien til 2030 og 2050

Innhold

DET GRØNNE KOMPASSET - veien til 2030 og 2050	3
2. Klimakrisen	4
2.1.1 Sirkulær økonomi	5
2.1.2 Delingsøkonomi	6
2.1.3 Skatt- og avgift i et klimaperspektiv	7
2.2 Energi	8
2.2.1 Vindkraft	8
2.2.2 Solenergi	9
2.2.3 Energieffektivisering	10
2.2.4 Energimarked	11
2.2.5 Olje og gass	12
2.2.6 Hydrogen	14
2.3 Transport	16
2.3.1 Landtransport	16
2.3.2 Luffart	17
2.3.3 Sjøtransport	18
2.3.4 Kollektivtransport	19
2.4 Industri og næringsliv	20
2.4.1 Karbonfangst- og lagring (CCS)	21
2.5 Andre utslippskilder	22
2.5.1 Landbruk	22
2.5.2 Oppvarming	22
2.5.3 Avfall	23
2.6 Norges internasjonale ansvar	24
2.6.1 Klimabistand og klima flyktninger	24
3 Naturkrisen	25
3.1.1 Naturens verdi	26
3.1.2 Oppfølging av FNs naturavtale	26
3.1.3 Naturregnskap	27
3.2 Hav	28
3.2.1 Fiskeri og oppdrett	29
3.2.2 Bunntåling	29
3.2.3 Gruvedrift på havbunnen	30
3.2.4 Havvind	31
3.3 Skog og myr	31
3.3.1 Skogdrift	32

3.3.2	Naturskog	33
3.3.3	Tap av artsmangfold	33
3.3.4	Dyrearter	33
3.3.5	Planter	34
3.4	Areal	35
3.4.1	Arealforvaltning	35
3.4.2	Landbruk	36
3.4.3	Grønne lunger og marka	37
3.4.4	Urfolks rett til naturen	38
3.5	Land	38
3.5.1	Mineraler	39
3.5.2	Hytte	39
3.5.3	Transport	41
3.5.4	Vannkraft og vassdrag	42
4.	AUFs klimabudsjett	43
4.1	Olje og gass	44
4.2	Transport	44
4.3	Industri og bergverk	44
4.4	Jordbruk	45
4.5	Avfall	45
4.6	Oppvarming av bygg	45
5.	Veien mot 2050	46

Vi lever i en verden hvor global usikkerhet er blitt en del av hverdagen. Klimaendringer og naturødeleggelser utgjør to av de største krisene vår verden står overfor, med dype og langtrekkende konsekvenser for mennesker, dyr og økosystemer globalt. Disse krisene er ikke isolerte fenomener; de er dypt sammenknyttet. Den ene krisen kan ikke løses uten den andre.

AUF mener at disse krisene er grunnleggende urettferdige, da de som rammes hardest er de som har minst skyld for krisene verden nå står i. Dette programmet er utformet for å peke på hvilke valg vi må ta for å bekjempe klimakrisen frem mot 2030 og 2050, ikke bare som en miljømessig nødvendighet, men også som en kamp for å sikre alle mennesker gode og trygge liv. Samtidig som vi skal begrense og reversere klimaendringenes skadelige effekter, må vi også arbeide for å bevare og rehabilitere vår naturarv. Norges landskap og biologiske mangfold er uvurderlige, og dets vern er avgjørende for vår felles velferd og identitet.

Vi står ved et veiskille der valgene vi tar ikke bare vil forme vår fremtid, men også livene for kommende generasjoner. Det finnes ikke lenger et valg mellom å handle eller ignorere, valgene fremover er om hvordan vi skal handle. AUFs mål er å utforme løsninger som ikke bare adresserer de umiddelbare truslene, men som legger grunnlaget for et rettferdig og bærekraftig samfunn i fremtiden. Et samfunn der forurenser betaler, der det alltid lønner seg å velge klimavennlige løsninger, og hvor natur- og miljøhensyn veier tungt i alle politiske beslutninger.

I dette programmet presenterer AUF en beskrivelse av hvordan veien til 2030 og 2050 ser ut. Det er fortsatt mulig å endre samfunnet til å møte dagens utfordringer og sikre at alle mennesker har mulighet til å leve gode og trygge liv, uavhengig av hvor de kommer fra. Dette er vår tids viktigste prosjekt, og det er med et tydelig grønt kompass vi nå setter kursen fremover.

2. Klimakrisen

Vi lever i en tid der hverdagen til folk preges av flere kriser. Mange kjenner på en større utrygghet og bekymring for fremtiden som er i vente. AUF sitt viktigste mål er å sørge for at alle mennesker skal kunne leve gode og trygge liv. En forutsetning for å lykkes med dette er å løse klimakrisen, som rammer mennesker over hele verden her og nå. Både gjennom naturkatastrofer som tar menneskeliv og sender folk på flukt, men også gjennom mulighetene det tar fra dagens unge.

Klimakrisen er grunnleggende urettferdig, for den rammer de som har minst skyld i den.

Konsekvensene av klimakrisen har vært kjent i lang tid, men på tross av dette har ikke Norge eller verden gjort nok for å stanse klimaendringene. Hvert eneste år samler verden seg til klimatoppmøte for å finne løsninger, uten at det fører til reell handling. AUF mener tiden er inne for at ord endres til handling i klimapolitikken. I årene fremover må hele samfunnet endres og tilpasses tiden vi lever i. Vi trenger et samfunn skapt for dagens utfordringer som kan løse klimakrisen og skape bærekraftige løsninger for fremtiden.

Det finnes ikke noe annet alternativ enn å løse klimakrisen om vi skal kunne leve gode og trygge liv også i fremtiden. Konsekvensen om vi feiler er katastrofale for både menneskeliv, dyreliv og naturen.

Likevel trenger det ikke å ende slik, det er fremdeles mulig å løse klimakrisen. Derfor mener AUF at valgene vi tar fremover ikke skal handle om vi skal løse klimakrisen eller ikke, men om hvordan vi skal gjøre det. Klimakrisen kan gi store menneskelige tap, men det kan også gi store muligheter. Når vi i tiden fremover skal endre samfunnet for å stoppe den globale oppvarmingen så gir det oss muligheter til å utforme et klimavennlig samfunn hvor alle har like muligheter. Det er ikke enkeltmennesket sitt ansvar alene å løse klimakrisen, men alle kan bidra om samfunnet legger til rette for det. Det fornybare samfunnet må bygges på prinsippene om at forurensere betaler, og at det alltid skal lønne seg å velge klimavennlig.

AUFs prinsipper bygger på en sosialdemokratisk tankegang om at alle mennesker skal ha de samme mulighetene. Uavhengig av hvor du bor i verden skal alle kunne leve trygge og gode liv, og å løse klimakrisen handler om nettopp dette. Konsekvensene av klimakrisen er at mennesker drives på flukt, lokalsamfunn ødelagt og mange mister muligheter til å leve et verdig liv.

Klimakrisen er dypt urettferdig. Norge og andre land har tjent store penger på utslipp som har bidratt til klimakrisen, som rammer det globale sør hardest. Landene som har bidratt mest til klimaendringene, har det største økonomiske og juridiske ansvaret for å løse dem. Ved å løse klimakrisen tar vi ansvar for at dagens og fremtidige generasjoner skal få like muligheter som de før dem. Veiskillet vi står ved nå vil påvirke mennesker over hele verden i all fremtid. En bedre fremtid er mulig, men det krever at alle avgjørelser vi tar er basert på et tydelig grønt kompass som viser vei frem mot 2030 og 2050.

2.1.1 Sirkulær økonomi

For å sikre mindre klimagassutslipp og mindre skader på naturen må økonomien være sirkulær. Det betyr at alle ressurser vi tar i bruk produseres og forbrukes på en måte som gjør at de ikke går tapt. På den måten går ressursene i sirkler. I dag er husholdningers forbruk en stor del av verdens klimagassutslipp. AUF mener at den sirkulære økonomien må være en bærebjelke i norsk økonomi.

Vi må vekk fra bruk- og kast samfunnet og over i fornybarsamfunnet. For å sikre at vi bruker mindre ressurser og gjenbraker mer trenger vi lengre holdbarhet på produktene, og at avfallet vårt brukes til å skape nye ressurser heller enn å kastes. Folk har ulik tilgang på bruktbuikker, samtidig som fast fashion skjeder dumper priser som gjør det lettere for folk med dårligere økonomi å handle der. For å stimulere til en sirkulær økonomi må vi gjøre det lettere for alle å ta sirkulære valg i hverdagen. Det innebærer at det blir billigere å kjøpe brukt, heller enn å kjøpe nytt samtidig som det må stilles krav til næringslivet.

AUF vil:

- Gjøre det billigere å reparere enn å kjøpe nytt, samt fjerne moms på reparasjoner og utleie av klær, tur- og sportsutstyr, verktøy og elektronikk
- Gi incentiver til oppstart av reparasjonsverksteder for forbruksvarer og bygge opp en hel næring rundt reparasjon av varer
- Fjerne momsen på salg av brukte forbruksvarer, som for eksempel klær
- Ha panteordninger på glass, metall, elektronikk og andre forbruksvarer med stort miljømessig fotavtrykk
- Innføre tydelige krav om bærekraft ved offentlig innkjøp av klær og tekstiler, og legge til rette for leie av klær i det offentlige
- Stille krav til at bedrifter prioriterer produktdesign som øker gjenbruket og graden av materialgjenvinning
- Stille krav til åpenhet fra produsentene om innhold, arbeidsforhold og miljøkonsekvenser knyttet til produksjonen
- Utvide reklamasjonsretten i sammenheng med nye myndighetssatte holdbarhetsgarantier og åpne for at staten kan forby salg av enkelte produkter som ikke holder holdbarhetsgarantier
- Det skal innføres et nasjonalt mål om reduksjon av materialforbruket
- Ha minimumskrav på tilgang på reservedeler på varer som ikke er forbruksvarer
- Innføre en felles panteordning for hele Skandinavia, med mål om å utvide til EU på sikt

2.1.2 Delingsøkonomi

Delingsøkonomi går ut på at mennesker kan låne eller leie eiendeler heller enn å kjøpe eget. Dette bidrar til mindre forbruk av ressurser, enten det er snakk om biler, verktøy, klær eller datautstyr.

På dette området ligger Norge bak en rekke andre land, og det må legges til rette for å enklere dele eiendeler. For å sikre mindre forbruk og mindre utslipp ønsker AUF at deling skal bli en naturlig del av hverdagen. Et eksempel på et tiltak innen delingsøkonomi er bilkollektiv. Flere av de som bor i byer og tettsteder med godt kollektivtilbud har ikke behov for egen bil i hverdagen. Bilkollektiv vil dermed føre til mindre miljøbelastning samt spare medlemmene for kostnader.

AUF vil:

- Legge til rette for bilkollektiv i tilknytning til nye boligprosjekter, og stille krav til det i alle byer, tettsteder og andre områder det er hensiktsmessig gjøre det enklere å etablere plattformer for deling av for eksempel bil, idrettsutstyr og mat
- Innføre delingsøkonomi i større grad i kommunal virksomhet
- At statlige organer skal i samarbeid med partene i arbeidslivet, lage en plan for et organisert arbeidsliv i delingsøkonomien for å sikre et trygt og anstendig arbeidsliv
- Sørge for flere ordninger for utlån av fritidsutstyr og styrke utstyrssentralene til å omfatte langtidsutlån av idrettsutstyr til idrettslag
- Legge til rette for at delingsøkonomien kan komme inn i markedet som enda ikke er etablert i dag.

2.1.3 Skatt- og avgift i et klimaperspektiv

Over de neste tiårene skal Norge kutte millioner av tonn med klimagassutslipp for å bli et karbonnøytralt samfunn. En slik omstilling vil ikke være mulig uten en omlegging av den økonomiske politikken som føres fra nasjonalt hold.

AUF mener at hovedformålet med skatte- og avgiftssystemet skal være å finansiere statens utgifter og det solide velferdssystemet vi har bygd opp i Norge. Samtidig benytter vi skattesystemet til å oppnå gitte politiske mål, som å føre en progressiv skattepolitikk som fordeler økonomiske ressurser og minsker forskjeller mellom folk.

AUF er kritiske til å bruke skatter som et verktøy for å nå klimamålene Norge har satt seg. Rundt om i verden ser vi nasjoner bruke skattesystemet for å verne om sin egen økonomi. I USA har innføringen av Inflation Reduction Act ("IRA"), en enorm skattesubsidie-pakke, ført til usunn handelskonkurranse og legger opp til en proteksjonistisk tankegang fremfor sunn global handel og konkurranse. Et slikt grep fører kun til et skattesubsidie-løp der ulike land vil overby hverandre om å tilby de mest attraktive skattesubsidiene for næringsliv og industri, ikke ulikt det vi har sett om internasjonale skatteparadis. Dersom en slik politikk får føre frem vil det uthule selve fundamentet i skattesystemet, der målet går fra å finansiere velferdsstaten til å løpe kapitalens ærend.

AUF mener det er viktig å skille mellom skatter og avgifter som verktøy for å nå politiske mål. Mens hovedformålet til skattene skal være å sikre inntekter til staten og minske økonomiske forskjeller, kan avgifter benyttes til å endre atferd i en ønsket retning. På veien mot 2030 og 2050 må derfor avgiftssystemet benyttes aktivt for å få ned utslipp. Forurensere betaler er et viktig prinsipp for AUF - de som forurensere må forvente å få økt avgiftsbyrde i årene fremover samtidig som de som velger grønt vil skånes for eller få reduserte avgifter.

Samtidig er det viktig å erkjenne at avgifter er en flat skatt, som rammer alle uavhengig av størrelse på lommebok. Derfor må det ved innføring av nye eller skjerping av eksisterende avgifter tas hensyn til de med de laveste inntektene og legge til rette for en politikk som gjør det mulig for alle lag av samfunnet å ta grønne valg.

AUF vil:

- Hovedformålet til dagens skattesystem- og avgiftssystem skal være å finansiere velferdsstaten og forminske økonomiske forskjeller mellom folk.
- Skattesubsidier skal ikke benyttes for å nå klimamålene, og Norge skal benytte sin rolle internasjonalt til å motarbeide skattesubsidie-løp som uthuler dagens skattesystem.
- Forurensere betaler er et grunnleggende prinsipp i avgiftspolitikken.
- Skjerpe avgiftene ovenfor de som forurensere, og benytte inntektene til å innføre grønne investeringspakker og insentivordninger for folk og næringsliv som velger klimavennlige løsninger og gjør grønne investeringer.
- Vurdere progressive avgifter der det er hensiktsmessig, og ikke pålegge lavtlønnede en uforholdsmessig stor avgiftsbyrde.
- Gradvis øke CO₂-avgiften for å nå klimamålene, der inntektene i sin helhet omfordeles likt ut til alle innbyggere.

2.2 Energi

2.2.1 Vindkraft

Norge er et langstrakt land og har en av verdens lengste kystlinjer, dermed har man et stort potensial for vindkraft til havs og på land i dialog med lokale parter. Vindkraft er en av de billigste formene for ren energi, og AUF vil ha en storstilt satsing på videre utbygging av vindkraft, både til havs og på land. Norge og kommunene må bruke sine eierandeler i Equinor og strømselskapene for å bygge ut mer vindkraft.

AUF vil:

- At det offentlige også skal eie Norges vindkraftressurser, gjennom innføring av gjenfallsrett på samme måte som på vannkraft

- Fortsette med en storstilt satsing på utbygging av vindkraft til lands og til havs og utarbeide to egne langsiktige satsning planer for utbygging av vindkraft, en til landbasert og en til havbasert vindkraft
- Videreføre effektiv grunnrenteskatt på vindkraft på 25% på land samt innføre grunnrentebeskatning på vind til havs
- Forbedre rammebetingelsene for utbyggingen av vindkraft
- Forbedre og effektivisere saksbehandlingsgangen knyttet til konsesjonsutdeling av vindkraft på land
- Stille strenge krav til resirkulering av mineraler og andre komponenter brukt i vindparker
- At det skal bygges ut mer vindkraft på land, men at dette skal forankres bedre i kommunene, og at man skal stille strenge krav til at eventuelle naturinngrep må reverseres
- Opprette et statlig vindkraftselskap eller bruke Statkraft til dette, og utvikle vindkraft på samme måte som Norge har utviklet vannkraft
- At kraftutbygging må bidra til lokale og regionale ringvirkninger i hele utbyggingsfasen
- At en større del av inntektene fra vindkraft på land skal gå direkte til kommunene
- Bygge ut sol og vindkraft på grå arealer og næringstomter

2.2.2 Solenergi

Kombinasjonen av lange sommernetter og kalde vintre med med snø som reflekterer solen gir Norge et unikt klima som egner seg spesielt godt til solenergi. Det må bli lettere for privatpersoner å utnytte energien fra sola i hjemmene sine. AUF vil få til dette ved å gi økonomisk støtte for å investere i solenergi i egen bolig.

I tillegg til solkraft på land, finnes det også et potensial for solenergi til havs. AUF vil at det skal forskes videre på muligheten for solenergi til havs i Norge og mulighetene for teknologiekspport, da solenergi er den energikilden som har størst potensial globalt. En utbygging av solenergi, både på land og til havs, er avhengig av en nasjonal satsing og en konkret strategi for å sikre et konkurransedyktig marked.

AUF vil:

- Innføre delvis momsfratak for investering i solenergi i egen bolig
- Styrke støtteordningene for solenergi

- Fra 2027 innføre krav om solcelletak ved alle nye offentlige bygg der dette er mulig
- Forbedre plusskundeordningen for å stimulere til solenergiproduksjon i borettslag og sameie
- Gi offentlig støtte til forskning på og utvikling av flytende solenergi til havs
- Utarbeide en strategi for utvikling av solenergi til havs og på land
- Utnytte alle tak på offentlige nybygg til solcelle der det er hensiktsmessig eller grøntområde

2.2.3 Energieffektivisering

Vi er helt avhengig av nok fornybar energi for å dekke Norges energibehov. For å sikre at vi har nok kraft til både husholdninger, viktige infrastrukturer og til industri - og næringsliv er vi helt avhengig av å spare på mer av kraften vår.

Omstilling fra fossile energikilder og til elektrifisering er et av de viktigste grepene Norge kan ta for å nå klimamålene frem mot 2030 og 2050. Norge styrer mot et kraftunderskudd, derfor er vi helt avhengig av å ha mer kraft. Den raskeste veien til mer kraft er energieffektivisering. Gjennom mer elektrifisering og energieffektivisering vil man også oppnå en mer stabil forsyning av energi, som vil bli enda viktigere i årene som kommer.

AUF vil:

- At det stilles krav og settes mål for energieffektivisering i alle offentlige og private virksomheter
- At det stilles krav om energiklasse A i alle nye offentlige kontrakter
- At det stilles krav til energirevisjon av alle yrkesbygg med høyt energiforbruk
- Enovas mandat må utvikles til å inneholde klare forventninger om å innfri mål for energieffektivisering- og sparing
- "Bevilge mer penger til Enova og Husbanken
- Styrke Enova med økte midler til enøk-tiltak i private husholdninger og åpne for å kunne gjøre stykkevise energioppgradering
- Flytte hele ansvaret for energieffektiviseringstiltak i husholdninger fra Enova til Husbanken
- Ha en stor satsing på energieffektivisering, og gi mer midler til forskning på dette

2.2.4 Energimarked

Et godt utbygd strømnnett er vesentlig for å sikre god nok kraftforsyning og dermed også god energieffektivisering. Med et stabilt og sterkt strømnnett trengs det også mindre bruk av fossile energikilder. Dette vil være et viktig bidrag inn i det grønne skiftet som også sørger for at elektrifisering vil bli mer effektivt for byggebransjen og andre næringer som trenger omstilling. Samtidig må det være lave og stabile strømpriser for norsk næringsliv, industri og befolkning for øvrig, slik at strøm blir å foretrekke foran fossile energikilder.

De siste tiårene har det blitt bygd et stort antall utenlandskabler for å utveksle strøm med våre naboland og resten av Europa og gjør at vi er en del av et større energimarked. Det gir Norge en viktig forsyningsikkerhet på strøm samtidig som det gir mulighet for Norge å eksportere strøm når vi produserer mye og forbruker lite, og importere strøm når vi produserer lite og forbruker mye. Dette er et samarbeid både Norge og Europa er tjent med, som vi også er helt avhengig av for å kunne gjennomføre et grønt skifte som kutter nok utslipp frem mot 2030 og 2050.

De siste årene har gass og energipriser i Europa steget svært mye, og sammenkoblingen til det europeiske energimarkedet har ført til at prisene på strøm også har steget kraftig i Norge. En høy strømpris er negativt for vanlige folk, og svekker konkurransekraften til kraftkrevende norsk industri. AUF mener at europeisk kraftsamarbeid er viktig og er noe Norge skal fortsette med. Med bakgrunn i det store antallet nye utenlandskabler som har blitt bygd ut de siste tiårene og den svært høye kraftprisen i Europa mener vi likevel at det er viktig å evaluere effekten av kablene før det eventuelt bygges nye. Dersom det i fremtiden blir aktuelt å bygge ut nye utenlandskabler er det en forutsetning at kablene er under statlig eierskap og drift.

AUF vil:

- Ha sterk statlig styring av kraft og strømnnett
- Ikke åpne for utbygging av flere utenlandskabler før effekten av eksisterende kabler er nøye evaluert
- At staten skal eie og drifte alle utenlandskabler, også dersom det bygges ut nye i fremtiden.
- Iverksette en storstilt oppgradering og utbygging strømnettet over hele landet.
- Oppgradere overføringskapasiteten på strømnettet, så raskt som mulig

2.2.5 Olje og gass

Olje- og gassproduksjonen står for en fjerdedel av Norges utslipp. Samtidig er utslippene fra norsk olje og gass i utlandet 10 ganger så høye som norske samlede utslipp. For at Norge og resten av verden skal nå klimamålene vi i fellesskap har forpliktet oss til, er vi nødt til å lykkes i omstillingen fra fossilt brensel til fornybare energikilder. Olje- og gassnæringen gjør i dag store beslag på kraft, penger og kompetanse, som vi trenger for å bygge nye fornybare næringer.

AUF mener derfor Norge må gjøre seg både økonomisk og energimessig uavhengig av olje og gass. Vi mener dette bør skje innen 2035. Det er en omstilling Norge er godt rustet til å klare. Vi har blant verdens høyest utdannede arbeidsfolk, unike naturressurser og et sterkt trepartssamarbeid som kan sørge for en rettferdig omstilling. Innen 2050 har Stortinget lovfestet at Norge er et lavutslippssamfunn, med nærmest ingen klimagassutslipp. AUF mener rikdommen vi får fra olje- og gassnæringen forplikter oss til å sikre at den brukes til å støtte grønn omstilling og at verden når klimamålene. Dette må også gjelde Statens pensjonsfond Utland sine investeringer.

AUF vil:

- Gjøre Norge økonomisk og energimessig uavhengig norsk olje og gass innen 2035
- At det ikke skal gis ytterligere tillatelser til leting og utvinning av olje og gass på norsk sokkel.
- At sokkelen skal elektrifiseres gjennom utbygging av havvind, og at petroleumsselskapene selv står for minst 80% av kostnadene. Der elektrifisering ikke er lønnsomt mot 2035, skal plattformene nedlegges.
- Avslutte alle særfordeler for petroleumsindustrien der fellesskapet tar kostnaden for å lete etter og åpne nye felt.
- Fjerne regnskapsfordelene i petroleumsindustrien.
- Avskaffe TFO-ordningen
- Nedsette en oljekommisjon inspirert av Tyskland der målet er en konkret plan for avviklingen av norsk petroleumsindustri.
- Utarbeide en helhetlig omstillingsplan for alle som jobber direkte og indirekte i oljeindustrien.

- Utarbeide en langtidsplan for sokkelen som viser hvordan oljenæringen skal fases ut og grønn industri fases inn
- Legge ned olje- og gassfelt før endt levetid gjennom en styrt avvikling av petroleumsindustrien
- Innføre tydelige klima- og miljøkrav for Statens pensjonsfond utland, som blant annet utfasning av investeringer i fossile næringer.
- SPU må øke investeringene i grønn industri og energi
- SPU må stille krav til alle selskaper om å følge opp klimaavtaler og selge seg ut av fossile næringer og selskaper som ikke har forpliktende, troverdige planer for å nå klimamålene
- Utrede en minstegrense for hvor mye av SPU som skal investere i grønn industri og energi

2.2.6 Hydrogen

Hydrogen seiler opp som en stadig mer aktuell energibærer i Norge og Europa. Hydrogen kan gi Norge inntekter, og bidra til store europeiske klimakutt. Omtrent 96 prosent av alt hydrogen vi produserer i dag er såkalt grått hydrogen, og kommer fra kull, olje eller naturgass, der produksjonen fører til store utslipp. AUF mener derfor det ikke bør satses videre på produksjon av grått hydrogen og at dette bør utfases. I tiden fremover vil det fortsatt være aktivitet på norsk sokkel. Frem til aktiviteten er over mener AUF at Norge bør satse på og produsere blått hydrogen. Det bør også satses mer på produksjon av grønt hydrogen slik at Norge skal kunne ta en ledende rolle i produksjon av fornybar hydrogen.

AUF vil:

- Fase ut all produksjon av grått hydrogen i Norge
- At det skal produseres blått hydrogen så lenge det fortsatt er aktivitet på sokkelen
- At Norge kun skal satse på produksjon av grønt hydrogen i et langsiktig perspektiv
- At Norge skal ha en satsing på forskning og produksjon av grønt hydrogen

2.2.7 Kjernekraft

Arbeiderpartiet har alltid vært en forkjemper for sosial rettferdighet, bærekraft og en sterk offentlig sektor som sikrer at samfunnets felles interesser ivaretas. I møte med dagens klimautfordringer og behovet for en stabil og rettferdig energiforsyning, kan innføringen av små modulære reaktorer (SMR) være et naturlig neste steg. En pålitelig og stabil energiforsyning er avgjørende for å opprettholde velferd og økonomisk stabilitet. Alternativet til å sikre mer konstant bærende energi i det norske strømmettet er å bygge ut større deler av norske elvedrag med store naturinngrep. For små modulære reaktorer (SMR), som er en nyere teknologi innen kjernekraft, er arealbehovet mye mindre sammenlignet med konvensjonelle kjernekraftverk. Et enkelt kraftverk krever ikke større områder enn 1-2 kvadratkilometer.

Vi går inn i en periode hvor industrien skal elektrifiseres raskt er det et behov for å få på plass større trygghet og kapasitet i strømmettet. I dag er det store forskjeller i strømbehovet innenfor de ulike strømsoneene i Norge. SMR-er kan plasseres nærmere der strømmen trengs og områder med underskudd på elektrisitet.

I dag står flere selskap klare for å bygge ut i det norske markedet. Å la private utbyggere ta regningen og risikoen for bygging av små modulære reaktorer vil være en effektiv måte å fremme innovasjon og redusere belastningen på fellesskapets midler.

AUF mener det skal stilles krav om at dette skjer innenfor rammer som ivaretar samfunnets sikkerhet, miljø og rettferdig tilgang til energi. Håndtering av radioaktivt avfall er en kritisk del av kjernekraftverkets livssyklus, og det er viktig at dette blir håndtert på en ansvarlig og sikker måte. De som skaper avfallet, bør være ansvarlige for kostnadene ved å håndtere det.

AUF vil:

- Åpne for utbygging av små modulære reaktorer i Norge.
- At de som bygger og driver kjernekraftverkene (SMR) skal være primært ansvarlige for kostnadene knyttet til håndtering og lagring av radioaktivt avfall.
- Styrke forskning på kjernekraft, blant annet på Kjeller, i Halden og i CERN.
- Utbyggere må ha tilstrekkelig økonomisk styrke til å takle både bygge- og driftskostnader, samt potensielle uforutsette hendelser.
- At Norge skal investere i SMR-teknologi kan sette Norge i front innen avansert kjernekraftteknologi.
- Gjennomføre en grundig utredning av mulighetene for og risikoene ved bruk

av thorium til energiproduksjon

2.3 Transport

Transport står for ca. 30% av norske klimautslipp og transport-omfanget er betydelig økende. For å nå våre mål og forpliktelser på utslippskutt, må transportsektoren bidra gjennom en bærekraftig omlegging til alternative miljøvennlige drivstoff. Det er et statlig ansvar å sørge for at transportsektoren i hele landet kan bidra i den grønne omstillingen. Staten må ligge i forkant av utviklingen, og må sikre forutsigbarhet for næringen gjennom tyngre investeringer i ladeinfrastruktur for transportsektoren og forskning på alternative nullutslipps drivstoff. Gode alternativer må være på plass før man innfører nye restriksjoner for transportsektoren. AUF slutter opp om ambisjonene om betydelige reduksjoner av klimautslipp fra transporten innen 2030.

Insentivene for å få til raskere utskifting av tunge kjøretøy må styrkes. Støtte til både elektrifisering og biogass for tunge kjøretøy er tiltak som vil kunne bidra sterkt til reduksjon av klimagassutslipp for transportsektoren frem mot 2030.

2.3.1 Landtransport

Skal vi klare å nå klimamålene og redusere utslippene innenfor veitrafikk, må dagens kollektivløsninger kraftig forbedres, slik at de blir et reelt alternativ.

Det er på tide å se på den norske jernbanen mer helhetlig. Alle deler av jernbanen må være samlet under ett, fra togsettets deler til de ansatte. AUF vil at toget skal være mer gunstig, både klimamessig og økonomisk, sammenliknet med bilen. For at tog skal være foretrukket over fly mener AUF det er nødvendig å bygge ut togprosjekter som kutter reise tiden mellom de store byene. Vi må satse mer på å få godstransport bort fra veien og over på sjø og bane, og vi må få folk til å velge kollektivt fremfor bilen. I fremtiden må det utarbeides og bygges jernbane over hele landet, enten det gjelder ferdigstilling av allerede påbegynte jernbaneprosjekter eller utvikling av nye baner.

Tiden for nye store veiprojekter er over. AUF mener man må prioritere etterslep, rassikring, og oppgradering på det allerede eksisterende veinettet. AUF ønsker å redusere hastighetsnormalen og skalere ned hvor mange felt som bygges på nye veier. AUF mener det fortsatt er riktig å prioritere veier som er avgjørende for industri og næringsutvikling. I klimautvalget 2050 ble det anbefalt at Nye Veier skal gjennomføre en prosjektvask av sin portefølje. AUF mener det er på tide å rydde ut unødvendige veiprojekter.

AUF vil:

- Togprosjekter som kutter reisetiden mellom de store byene må bygges ut for at transportvolumet kan flyttes fra fly til tog Senke prisen på togreiser betraktelig
- Samle hele jernbanen i et statlig eid firma
- Få mer godstransport over på sjø og jernbane
- Sørge for at toget blir det foretrukne fremkomstmiddelet i alle landsdeler
- Elektrifisere det allerede eksisterende jernbanenettet i Norge
- Utbygging av tognettet og viktige årer i distriktene skal prioriteres foran annen veiutbygging i nasjonal transportplan
- Ha høyhastighetstog mellom de 10 største byene i Norge
- Oppgradere eksisterende tognett
- Prioritere etterslep på allerede eksisterende motor-, motortrafikk-, riks- og fylkesveier
- At Nye Veier må gjennomføre en prosjektvask av hele sin portefølje
- Bygge hele landet sammen i et helhetlig transportsystem gjennom en trinnvis utbygging av Nord-Norgebanen
- Oppgradere og rassikre allerede eksisterende veier fremfor utbygging av nye

2.3.2 Luftfart

AUF mener en viktig del av utslippskuttene som skal gjøres for å nå klimamålene, er å kutte utslippene knyttet til luftfart. For å få til dette må hoveddelen av reisene mellom byene og regionene i Norge dekkes av tog. Derfor mener AUF det må innføres en luksusforbruksskatt som gir økte flybillettpriser. Denne skatten skal beregnes etter et karbonbudsjettprinsipp og være progressiv- med unntak av tiltakssonen Nord-Troms og Finnmark, Svalbard og FOT-rutenettet.

For tiltakssonen Nord-Troms og Finnmark, Svalbard og FOT-rutenettet er det spesielt kritisk med gode flyforbindelser. Disse regionene er avhengige av rimelige og pålitelige flyreiser for å sikre tilgjengelighet, opprettholde bosettingen, og ivareta livskvaliteten. For disse områdene er flyforbindelser ikke et luksusgode, men en nødvendighet.

Overgangen til el-fly vil være avgjørende for å redusere utslippene i disse områdene. Likevel, inntil alternative transportmuligheter som for eksempel tog er på plass, bør disse områdene unntas fra luksusforbruksskatt på flyreiser for å unngå en urimelig

økonomisk byrde for innbyggerne. Dette er avgjørende for å sikre at befolkningen i distriktene fortsatt har tilgang til nødvendige transporttjenester.

AUF vil:

- Arbeide for at det tas i bruk ny teknologi som fører til at norske lufthavner blir lavutslippssoner.
- Etablere produksjonsanlegg i nær tilknytning til de største lufthavnene
- Elektrifisere og styrke kortbanenettet i Norge for å sikre klimavennlige transportmuligheter i distriktene.
- Innføre en progressiv luksusforbruksskatt som gir økte flybillettpriser, beregnet etter et karbonbudsjettprinsipp, det skal være unntak for tiltakssonen Nord-Troms og Finnmark, Svalbard og FOT-rutene
- Innføre forbud mot privatfly”

2.3.3 Sjøtransport

Passasjer- og godstrafikk til sjøs står for enorme utslipp av farlige klimagasser på verdensbasis. Mange skip, spesielt i godstrafikk, benytter i dag tungolje som drivstoff. Tungolje er et svært grovt drivstoff har et svært stort klimafotavtrykk og slipper i tillegg ut store mengder svovel. Skipenes størrelse og tyngde gjør at selv skip som går på ordinært drivstoff har store utslipp. Norge har blant verdens største handelsflåter og har et særskilt ansvar for å kutte utslipp og vise vei for en klimavennlig skipsfart.

Skip til både passasjer og gods blir stadig større, og cruiseindustrien overgår seg selv hvert år med rekordstore skip. Cruiseindustrien kan ha et stort potensiale for turismen i Norge, men utslippene fra både skipet i seg selv og dens passasjerer kan ha stor påvirkning langs vår sårbare kyststripe og unike fjorder. Fremover må det stilles svært strenge krav til drivstoff, størrelse på skip og ilandsetting av passasjerer for å skåne natur og lokalt miljø.

AUF vil:

- Forby anløp av skip som går på tungolje/bunkersolje i norske farvann og havner
- Forby anløp av fossile cruiseskip i norske havner og fjorder innen 2040
- Arbeide internasjonalt for å få på plass et internasjonalt forbud mot bruk av tungolje/bunkersolje
- Skjerpe kravene for ilandstigning av passasjer i sårbare natur, ved eksempelvis restriksjoner på antall passasjerer

- Forby cruiseskip over 200 passasjerer på Svalbard
- Styrke de økonomiske insentivene for å hydrogenisere og elektrifisere fiskeriflåten, og fartøy til bruk i maritime industrier som havbruk, vindkraft og petroleum
- Forby fart av fossile skip i arktiske farvann innen 2030
- Sikre landstrøm fra de store sentrale havnene

2.3.4 Kollektivtransport

Det finnes kollektivtransport i hele Norge. I storbyene er det gjerne buss, tog, trikk, undergrunn og sjøtransport med hyppige avganger, mens det i distriktene ofte kun er et tilbud med begrenset antall avganger. Det er viktig at kollektivtilbudet også i distriktene er et bedre alternativ enn å ha egen bil.

Et av tiltakene for å sørge for at unge voksne bruker kollektivtransport, er ved å sikre at lærlinger får et lærlingbevis som gir nasjonale rabatter på kollektivtransport på lik linje som studentbeviset.

Kollektivtrafikken må sikres forutsigbare rammebetingelser. Et godt og effektivt kollektivtilbud er avgjørende for det grønne skiftet, og god trafikkavvikling i byområdene. Kollektivtrafikken må sikres god fremkommelighet gjennom investeringer i infrastruktur, som for eksempel kollektivfelt hvor buss og taxi har enerett. Taxibransjen er en del av det samlede kollektivtilbudet, og må reguleres slik at det sikres et forsvarlig tilbud i hele landet.

AUF vil:

- Kollektivtransporten skal ha enerett i kollektivfeltet
- Sidestille ungdommer, elever, studenter og lærlinger på rabattordninger i kollektivtransporten
- Sikre god infrastruktur for kollektivtransporten for å legge til rette for mer bruk både i by og distrikt
- Sikre et sømløst billettsystem for all kollektivtransport i Norge gjennom et nasjonalt ungdomskort for kollektivreiser
- Sikre lave priser, og hyppige avganger, for kollektivtransporten i Norge slik at det blir et attraktivt alternativ
- Innføre et ungdomskort som skal gjelde i hele landet på all kollektivtrafikk for 250 kroner i måneden

- Innføre en felles rabattordning på kollektivtransport for alle elever, studenter, lærlinger og de under 26 år
- At staten skal ta en større del av regningen for å opprettholde gode tilbud på kollektivtrafikk i distriktene, også der det ikke er lønnsomt

2.4 Industri og næringsliv

Industrien spiller en viktig rolle i veien til å kutte tilstrekkelig med utslipp for å lykkes med det grønne skiftet. Vi avhengig av en industri som kutter utslipp, skaper jobber og samtidig bidrar til å finansiere fremtidig velferd. For AUF er det et viktig mål at Norge skal være et attraktivt sted å drive med industri også i fremtiden. Derfor er det viktig å skape treffsikre ordninger for å hjelpe industrien til å omstille seg, samtidig som det stilles tydelige krav.

For å lykkes med en slik omstilling er det viktig at det er tydelige spilleregler for hvordan industrien skal oppnå målet om nullutslipp, samtidig som man holder folk i jobb. Det må være klarhet i hvilke krav som skal stilles til industrien, hvilke hjelpemidler de skal motta for å raskest og best mulig nå målene, og hvilke konsekvenser som skal gjelde dersom man ikke leverer.

AUF mener at staten skal kreve at alle norske industriaktører skal utarbeide konkrete, trinnvise planer for hvordan de skal nå målet om nullutslipp. Med å få slike planer på plass vil det være enklere for myndighetene å kunne skape et helhetlig bilde over hvor langt industrien har kommet i omstillingsprosessen. Samtidig som man mer effektivt vil kunne avdekke hvilke områder det behøves mer drahjelp i form av støtteordninger, kompensasjoner eller lån, men også hvor det behøves å legges mer press på aktører som ikke viser vilje til å følge opp målene sine i form av økonomiske sanksjoner.

Dagens CBAM regelverk åpner for å importere prosesskramp av omsmeltet i aluminiumsprodukter uten å betale karbontoll for å sørge for mer resirkulering i industrien. Prosesskramp som stammer fra aluminium med høyt CO₂-avtrykk kan dermed importeres uten kostnad til Europa, ettersom definisjonen på resirkulert materiale ikke er festet. Det betyr at høykarbon prosesskramp kan utkonkurrere lavkarbon primær- og resirkulert metall produsert i Europa, og hele hensikten med CBAM forsvinner. Næringslivet har et ansvar for å følge matkasteloven. AUF mener dagligvarekjeder i dag ikke gjør nok for å stoppe matsvinn. Det kastes 500 000 tonn mat hvert år, samtidig som folk står i lange matkøer

AUF vil:

- At alle norske industriaktører skal utarbeide forpliktende, konkrete, trinnvise planer for hvordan de skal nå målet om nullutslipp
- Enovas punktutslippsprogram «Industri 2050» må styrkes og videreutvikles
- CO₂-kompensasjonsordningen skal gjelde frem til 2030, etter det skal den erstattes av en grenseskatt på karbon i 2030, i henhold til EUs karbontoll CBAM
- Klimakravene i CO₂-kompensasjonsordningen må skjerpes, bedriftene må oppfylle alle vilkårene for kompensasjon i ESAs retningslinjer, inkludert vilkåret om at minst 50% av kompensasjonen brukes til konkrete utslippskutt eller energieffektivisering
- At Norge skal tilslutte seg EUs pågående arbeid med å utvikle CBAM
- Endre definisjonen på resirkulert materiale i CBAM til å vise at materialet må ha vært i god bruk før det kan smeltes om for å dekke prosesskrap-smutthullet
- Forby fossil fyring i kvotepliktig sektor innen 2030
- Benytte det statlige eierskapet til å omstille norsk næringsliv, samt benytte posisjonen som innehaver av verdens største pensjonsfond til å stille klimakrav i selskapene fondet har eierskap i

2.4.1 Karbonfangst- og lagring (CCS)

Karbonfangst- og lagring (CCS) er en teknologi som går ut på å fange CO₂ for å så lagre den på en permanent måte. CCS er avgjørende for å kutte utslipp i de nærmeste årene, AUF mener derfor at dette er noe Norge bør satse stort på.

AUF tror det på sikt finnes et potensial i Norge for å skape en verdikjede for CO₂-fjerning. Gjennom CO₂-fjerning kan man fjerne CO₂ direkte fra luften, og det bidrar til negative utslipp. Både CCS og CO₂-fjerning gir gode muligheter til å flytte arbeidsplasser fra petroleumsnæringen, samtidig som det er mulig å lagre CO₂ i uthentet petroleumsreservoarer. AUF mener det er sentralt for Norge å kunne utvikle infrastruktur for CO₂-fjerning og karbonfangst og bruk og lagring (CCU). Denne teknologien tillater allerede fanget CO₂ å bli brukt i nye produkter og er en del av sirkulærøkonomien.

AUF vil:

- Innføre en omvendt CO₂ avgift som speiler CO₂avgiften og belønner CO₂ som blir lagret
- Videreføre og styrke støtten som gis til Enova og andre aktører som driver forskning på CCS

- Sette et nasjonalt mål på 50 millioner tonn med CO₂-lagring i 2030 og at Norge implementerer EUs Net Zero Industry Act
- Innføre et lovpålagt krav om karbonretur, som pålegger olje- og gasselskapet å deponere en økende andel karbon som tas opp, tilbake i permanente lager under bakken
- At Norge skal satse på infrastruktur for karbonfjerning, fangst, utnyttelse og lagring

2.5 Andre utslippskilder

2.5.1 Landbruk

Jordbruket står for 9,5% av Norges utslipp, hovedsakelig fra metan og lystgass fra husdyr og gjødsel. AUF mener landbrukets rolle i matproduksjon, sysselsetning og nasjonal selvforsyning er svært viktig i dagens geopolitiske situasjon. Norge må øke selvforsyningsgraden og produsere mer kortreist kjøtt og mat overfor importering.

AUF vil sikre det norske landbruket, også for framtiden. Det må moderniseres og gjøres konkurransedyktig, med strenge klimakrav og dialog om nødvendige tiltak. AUF mener det er viktig å redusere utslipp i landbruket samtidig som man sørger for at det norske landbruket øker matproduksjonen i hele landet.

AUF vil:

- Stille strengere klimakrav i jordbruksavtalen
- Øke toll på importert kjøtt og redusere moms på frukt og grønt De matvarene som høyest klimapåvirkning, vil få høyest økning i moms
Halvere matsvinnet innen 2030
- Øke incentiver for å elektrifisere landbruksredskaper, og stille krav til utfasing av fossile maskiner i landbruket
- Fremme å velge norsk frukt og grønt fremfor importert

- Belønne klimavennlige driftsmetoder innenfor landbruket, samtidig som vi øker forskningen på bærekraftig jordbruk og lager en plan for å gjøre matvareproduksjonen mer miljøvennlig og bærekraftig

2.5.2 Oppvarming

Når det kommer til oppvarming finnes det også stort potensial for å kutte klimagassutslipp. Gjennom en omfattende omstilling fra fossile til fornybare energikilder kan vi ta viktige steg i retning av store klimagassutslipp. Dette handler blant annet om en større satsing på fjernvarmeanlegg og andre fornybare energikilder som kan nyttes til oppvarming, som solenergi.

Overskuddsvarme fra industriprosesser er en annen oppvarmingskilde verden må bli flinkere til å utnytte som en ressurs. Gjennom de aller fleste industriprosesser blir det dannet termisk energi som et biprodukt. Denne energien kan utnyttes til oppvarming eller som andre energikilder, for eksempel i industrien.

AUF vil:

- Legge til rette for flere fjernvarmeanlegg
- Innføre forbud mot all fossil oppvarming (gass) i eksisterende bygg og til byggeplasser fra 2025
- Endre pris-regelverket for fjernvarme, slik at prisen ligger nærmere produksjonskostnaden
- Forske mer på muligheten for bruk av spillvarme som energikilde

2.5.3 Avfall

Selv med mer innføring av kildesortering og strengere rutiner for avfallshåndtering ble det fremdeles forbrent 3,7 millioner tonn avfall i Norge i 2022. Forbrenning av avfall fører til utslipp av forurensende stoffer i luften, som er skadelig for miljøet. Flere avfallsforbrenningsanlegg arbeider med å få på plass renseanlegg som kan bidra til å minske utslippene ved forbrenningsprosessen. Fra 2024 ble det gjort en markant økning i avgiften på forbrenning av avfall i Norge, noe som har ført til utgifter for aktørene

som alt har mangel på midler til omstilling, samt bidratt til at mer avfall blir sendt over grensen for å unngå avgiften. For å unngå en slik utvikling ønsker AUF å innlemme avfall i kvotepliktig sektor i Norge.

AUF vil:

- Innlemme avfall i kvotepliktig sektor
- Øke støtten til Klimasats for støtte til metan-reduserende tiltak fra gamle søppelfyllinger
- Ha en storsatsing på karbonfangst og lagring på de største avfallsanleggene i Norge
- At alle norske avfallsanlegg skal ta i bruk renseanlegg
- Belønne klimavennlige driftsmetoder innenfor landbruket
- Øke bevilgningen til forskningen på klimavennlig landbruk

2.6 Norges internasjonale ansvar

Klimaendringene er en global utfordring som krever internasjonalt samarbeid for å løses. Selv om internasjonale klimaavtaler har påvirket fremgangen mot grønn omstilling positivt, er ikke dagens avtaler ambisiøse eller forpliktende nok. AUF anser det som avgjørende at forpliktende internasjonale klimaavtaler prioriteres høyt i utenrikspolitikken. Det er essensielt at Norge oppfyller sine forpliktelser og handler som en pådriver for at andre land gjør det samme. Dette vil bidra til å styrke den globale responsen på klimaendringene og fremme bærekraftig utvikling på tvers av landegrensene.

AUF vil:

- Jobbe for at FNs årlige klimaforhandlinger resulterer i en bindende avtale som pålegger alle land konkrete, målbare forpliktelser for å redusere klimagassutslipp, med klare sanksjoner ved brudd på avtalen
- Gå i front og arbeide for at det internasjonale klima- og miljøregelverket blir sterkere ved å innføre flere sanksjoner mot land som ikke leverer på klima- og miljøforpliktelser
- At Norge aktivt skal legge press på land som har store klimagassutslipp

- Legge økt press på EU for å redusere antall kvoter og legge vekt på andre virkemidler for å nå målene for klimakutt

2.6.1 Klimabistand og klimaflyktninger

Det er verdens fattigste som rammes kraftigst av de enorme konsekvensene klimakrisen fører med seg. Disse landene har hverken økonomien eller teknologien til å beskytte seg mot klimaendringene. Den grønne omstillingen skal være rettferdig, derfor må vi gjøre fornybar energiteknologi til et globalt fellesgode. Innen 2050 har FN anslått at 140 millioner mennesker kan være på flukt som følge av klimakrisen. Likevel anerkjennes ikke mennesker på flukt på grunn av klimaendringer som flyktninger i FNs flyktningkonvensjon. Derfor mener AUF at det må lages en tilleggskonvensjon som omhandler disse og at Norge har en plikt til å ta imot klimaflyktninger.

AUF vil:

- At Norge skal arbeide aktivt for at klimaflyktninger skal inkluderes i flyktningkonvensjonen gjennom en tilleggsprotokoll
- At Norge skal bidra til å sikre energibehovene i alle deler av verden på en bærekraftig måte
- At Norge skal gjennomføre bistandsprosjekter rettet mot klimaet og finansiere klimatiltak i det globale sør
- At Norge skal gjennomføre bistandsprosjekter rettet mot klimaet og finansiere klimatiltak i det globale sør

3 Naturkrisen

Verden rammes av en naturkrise her og nå. I altfor lang tid har mennesker utnyttet seg av naturen uten å respektere naturens tåleevne. Konsekvensene av det høster vi nå: vi står i fare for å miste enorme mengder natur både i Norge og i hele verden. I naturen henger alt sammen med alt. Tap av dyreliv eller natur vil ikke bare ha konsekvenser for enkelttilfeller, det gir også alvorlige konsekvenser for hele økosystemer. AUF mener derfor at vi må bygge et samfunn som tar vare på naturen og respekterer dens tåleevne.

Uten natur vil Norge sitte igjen som et fattigere land med mindre artsmangfold, flere nedbygde områder og færre muligheter for å nyte de fantastiske opplevelsene naturen har å by på. Ytterligere store nedbyggelser av natur vil også kunne ha helsemessige konsekvenser for mennesker.

Nedbygging av natur gir dårligere luftkvalitet og redusert levestandard for dem som bor i områder hvor naturen ikke lengre er en del av hverdagen.

Derfor mener AUF at valgene vi tar fremover ikke skal handle om vi skal verne og ta vare på naturen eller ikke, men hvilken natur vi skal ta vare på.

AUF mener at naturen har en egenverdi som ikke kan måles i profitt. Det hadde ikke vært mulig å leve på jorda uten naturen. Den gir oss vann, ren luft, næring, medisin og en rekke andre ressurser. I tillegg gir naturen oss mennesker unike opplevelser som vi bærer med oss hele livet. Naturopplevelser har alltid stått sterkt i norsk kultur, og Norge er i en særstilling med sin fantastiske og varierte natur, med alt fra dype fjorder, høye fjell, store skoger og vakre kystlinjer. Når du går i norsk natur kan du forvente å oppleve roen og stillheten ved å være omgitt av naturlige landskap. Å ferdes i naturen skaper mange følelser, mange føler økt frihet og glede både individuelt og i fellesskap. Disse naturopplevelsene er unike for den flotte naturen i Norge, og er viktig å ta vare på og legge til rette for.

Å oppleve norsk natur i dag er ikke det samme som for 100 år siden. Vi mister stadig mer urørt natur og vi ser ikke konsekvensene av menneskelig aktivitet før det er for sent. Dersom vi ikke begynner å verdsette naturens egenverdi vil naturen igjen være en ganske annen om 100 år. Dette mener AUF at vi ikke kan tillate Norges unike natur er uerstattelig og må vernes om av hensyn til både dagens og fremtidige generasjoner. Generasjonene som kommer etter oss fortjener også gode naturopplevelser i norsk natur. Derfor mener AUF at det skal vernes bedre om naturen.

Det er ikke mulig å erstatte natur som forsvinner, men det betyr ikke at vi ikke stanse den store ødeleggelsen av natur. Det finnes en fremtid hvor naturen kan beskyttes, et samfunn som respekterer naturens tåleevne, hvor menneskelig aktivitet og natur kan gå hånd i hånd og ikke ødelegge for hverandre. Men det krever at natur og miljø vektas tyngre i valgene vi tar fremover.

3.1.1 Naturens verdi

Natur- og klimakrisen går hånd i hånd og kan ikke settes opp mot hverandre. Begge må løses for å sikre et trygt liv på kloden i fremtiden. Klimakrisen bidrar også til ødeleggelsen av natur, AUF mener derfor at noe nedbygging av natur kan tillates for å sikre at vi når klimamålene. Det vil derfor være avgjørende at all natur i Norge kartlegges slik at man kan sikre at verdifull natur ikke går til spille ved for eksempel kraftutbygging. Det finnes også store muligheter for å utnytte allerede nedbygget natur ved utbyggelse av industri. AUF mener derfor at det må legges som prinsipp at utbygging av industri eller annen infrastruktur i hovedsak skal skje i områder hvor naturen allerede er bygget ned og ikke kan restaureres.

AUF vil:

- At natur - og miljøhensyn skal tillegges stor vekt ved alle politiske avgjørelser

- At all natur i Norge skal kartlegges
- At i spenningsfeltet mellom økonomisk vekst og vern av natur, skal vern veie tyngst
- I krysningen mellom natur og klima, skal klima veie tyngst. Natur skal som hovedregel beskyttes mot inngrep, unntak kan gjøres om inngrep er avgjørende for å kutte klimagassutslipp
- At utbygging av ny industri eller infrastruktur i hovedsak skal skje i allerede nedbygget natur som ikke kan restaureres

3.1.2 Oppfølging av FNs naturavtale

Naturkrisen er her nå, og vi taper natur over hele verden. Derfor er det avgjørende at vi handler raskt for å ta vare på naturen vi har igjen, at vi restaurerer den som er ødelagt og at vi begynner å forvalte naturen innenfor dens tåleevne.

FNs naturavtale ble inngått i 2022 og gir et rammeverk for naturen som alle land må følge opp. Oppfølgingen av avtalen krever en omlegging av all naturforvaltning i Norge. Vi skal verne 30 prosent av hav- og landområdene våre, restaurere 30 prosent av ødelagte naturområder, og all natur skal brukes på en annen måte enn tidligere; naturen skal komme først.

AUF vil:

- Lovfeste mål om å restaurere 30 prosent forringet natur per hovedøkosystem innen 2030 i naturmangfoldlovens formålsparagraf og utarbeide en bindende plan for måloppnåelse
- Kartlegge forringet natur og sette i gang restaureringstiltak fortløpende
- Ansvaret for restaurering av natur skal ligge hos både stat, fylke og kommune for å sikre fortgang i restaurering av natur
- Opprette et restaureringsfond for å restaurere nedbygd natur.
- Lovfeste mål om 30 prosent representativt vern av natur i naturmangfoldloven
- Utarbeide en tiltaksplan for å verne 30 prosent av naturen, fordelt på ulike naturtyper på land og i havet innen 2030
- Kartlegge arealer hvor det er behov for økt vern av underrepresenterte naturtyper og regioner og øke vernet av disse områdene

- At Norge skal ta ansvar internasjonalt for oppfølging av FNs naturavtale og arbeide med å bygge samarbeid med land for å realisere målene i avtalen

3.1.3 Naturregnskap

Naturregnskap kan brukes til å systematisere kunnskap om naturens goder og tjenester og bidra til bedre beslutninger for å sikre god økologisk tilstand. FN har utviklet en standard for økosystemregnskap som Norge skal levere på, og er forpliktet til via Eurostat. Et naturregnskap inneholder kartfestet kunnskap om økosystemers utbredelse og endring over tid, økosystemers økologiske tilstand og økosystemtjenester. AUF mener naturregnskap vil være et viktig virkemiddel for å bidra til å verne, restaurere og vekte verdien av natur.

AUF vil:

- Ferdigstille et nasjonalt naturregnskap innen 2025 med mål om god tilstand i økosystemene. Naturregnskapet skal være så detaljert at det skal kunne brukes i enkeltsaksbehandling i kommuner, fylker og staten
- Forankre krav om kommunalt naturregnskap og budsjett i plan- og bygningsloven
- Kartfeste økosystemtjenester i naturregnskap og utvikle målindikatorer for økosystemtjenester for å sikre god opplysning i plansaker og at økosystemtjenester tas hensyn til i beslutninger om arealbruk

3.2 Hav

Norge er en nasjon omgitt av hav, med verdens nest lengste kystlinje og et havområde som er seks ganger større enn landarealet. De norske havområdene huser betydelige og skjøre naturressurser som krever økt beskyttelse. AUF mener det er sentralt for Norge å forvalte havet på en måte som sikrer dagens behov, samtidig som det vises hensyn til bærekraftig utvikling og havets tåleevne. En strategi som inkluderer etablering av flere og bedre marine verneområder er avgjørende for å oppnå dette.

Norge har forpliktet seg gjennom FNs havavtale å verne 30 prosent av Norges hav innen 2030. Norge ligger i 2024 langt etter for å nå disse målene og må betydelig trappe opp arbeidet med å verne mer hav. Særlig verdifulle og sårbare områder (SVO) må også kartlegges i detalj og restriksjoner må komme for virksomhet som kan gjøres på disse områdene.

AUF vil:

- Verne minst 30% av norske havområder innen 2030
- Utrede alle havområder definert som SVO-er med tanke på marint vern før det vurderes å igangsettes ny aktivitet i slike områder
- Etablere petroleumsfrie soner i SVO-er
- Forby oppdrett, taretråling og bunntåling i verneområder
- Det skal arbeides aktivt med å bevare mer tareskog langs kysten
- Utarbeide og iverksette en plan for kartlegging og bevaring av sjøfugl innen 2026
- Sette i gang et stort prosjekt for å finne plast i havet og rydde denne sammen med aktuelle bedrifter, akademia og klimateknologifondet
- Prioritere rensing av Oslofjorden

3.2.1 Fiskeri og oppdrett

AUF vil ha en bærekraftig fiskerinæring som forvalter havets ressurser med hensyn til natur og artsmangfold. Oppdrettsnæringen er en raskt voksende næring som skaper mange arbeidsplasser og vil være en viktig inntektskilde for Norge i fremtiden. Likevel er det en rekke utfordringer knyttet til oppdrettsnæringen, da det er en stor belastning på havet. AUF mener det må stilles strengere miljø- og klimakrav til oppdrettsnæringen. Vi må gå over til lukkede oppdrettsanlegg og innføre sanksjoner ved rømminger.

AUF vil:

- Redusere svinn og forurensning fra fiskerinæringen
- Utvikle tryggere fiskeriredskaper for havet og fisken, og sanksjonere hardere ved bruk av ulovlige redskaper
- Stille strenge krav til åpning av nye oppdrettsanlegg av hensyn til natur og miljøvern
- Innføre sanksjoner ved rømming fra oppdrettsanlegg og ved anlegg med store dyrevelferdsutfordringer

- Samarbeide med næringslivet med å gå over til lukkede oppdrettsanlegg
- Ikke tillate overfiske og sikre at fiskebestanden alltid er bærekraftig
- At næringa forplikter seg til å fortsatt bidra til opprydningsaksjoner av forurensning

3.2.2 Bunntåling

Ved bunntåling og snurrevadfiske skrapes trålposen langs havbunnen og drar inn store mengder planter og bunndyr. Mange av disse artene er svært sårbare og overlever ikke trålingen. I tillegg virvles det opp betydelige mengder sand som dreper mange organismer. Disse fiskeriene endrer strukturen og funksjonen til økosystemene på kort og lang sikt.

Havforskningsinstituttet har dokumentert hvordan store havområder er pløyd og preget av disse redskapene. Dette gjelder blant annet havbunnen på Tromsøflaket. Marinbiologer har over år hevdet at tråling er den største trusselen mot det biologiske mangfoldet i havet.

AUF vil:

- Ha en fredning kystnære områder 10 nautiske mil utenfor grunnlinjen, gjeldende for aktive redskaper som slepes langs sjøbunnen - som bunntål og snurrevad
- Ha en styrt avvikling av naturfiendtlig og miljøskadelig fiske med bunntål og snurrevad
- Avvikle kompensasjonsordningen for CO₂-avgiften til trålere
- At de mest miljøvennlige fiskerifartøylene i Norge, altså de som fisker med passive redskaper som juksa, line og garn, blir prioritert når havressursene skal forvaltes
- Forby bentisk bunntåling

3.2.3 Gruvedrift på havbunnen

Det finnes lite kunnskap om konsekvensene av gruvedrift på havbunnen, ved å åpne for gruvedrift på havbunnen risikerer vi å ødelegge naturen i havet med store konsekvenser for klima, natur, fiskeri og andre havnæringer. Det er en risiko AUF ikke mener Norge skal ta. Norge har forpliktet seg til å forvalte naturverdiene våre basert på tilgjengelig kunnskap og etter føre-var-prinsippet. Det må også gjelde for dyphavet.

AUF mener vi må bruke penger på løsningene som vi vet vil bidra til å ta oss gjennom det grønne skiftet. Det har vi ikke nok kunnskap til å slå fast at gruvedrift på havbunnen vil gjøre frem mot 2030 eller 2050, da behovet for mineraler er størst her og nå.

AUF vil:

- At Norge ikke skal drive med gruvedrift på havbunnen. Norge skal primært satse Norge på sirkulære verdikjeder og forbruksreduksjon, og deretter på utvinning av mineraler på land. Utvinning av mineraler til havs skal ikke tillates.
- Norge skal jobbe internasjonalt for å sikre et globalt moratorium mot gruvedrift på havbunnen
- Stoppe åpningsprosessen for gruvedrift på havbunnen, og støtte et moratorium på minimum 10 år på all mineralvirksomhet til havs. Moratoriet skal opprettholdes frem til det er tilstrekkelig kunnskap om det marine miljøet og det er bevist at mineralvirksomhet til havs ikke vil skade naturen
- Sikre at regelverket for utvinning for internasjonalt farvann under den internasjonale havbunnsmyndigheten ikke ferdigstilles før det er tilstrekkelig vitenskapelig kunnskap til å vurdere konsekvensene av virksomheten og man kan sikre effektivt vern av det marine miljø mot skadelige virkninger i tråd med Havrettskonvensjonen
- Endre Havbunnsmineralloven så det lages et tydelig skille mellom åpning for leting og åpning for utvinning, og sikre en ny åpningsprosess med tilhørende strategisk konsekvensutredning før områder kan åpnes for utvinning

3.2.4 Havvind

Havvind vil være avgjørende for å møte det økende behovet for fornybar energi i fremtiden. Likevel må etablering av nye havvindparker sees i sammenheng med naturen. Dette innebærer en grundig vurdering av mulige miljøpåvirkninger før konsesjoner blir gitt. Dette vet vi for lite om i dag. Det er nødvendig å utføre forskning og kartlegging for å forstå hvilke effekter havvindparker kan ha på maritime økosystemer og bruke denne kunnskapen til å minimere skadelige effekter. Det er også avgjørende å definere og verne sårbare og verdifulle områder mot havvind-utbygging.

AUF vil:

- Vurdere naturhensyn ved utdeling av havvindkonsesjoner særlig i forhold til risikoen for artsmangfold
- Forske på og kartlegge effektene havvind-utbygging har på maritime økosystemer

- Definerte sårbare og verdifulle områder skal vernes for havvind-utbygging (SVOer)
- Minimere inngrep der det foreligger store mengder karbon og finne løsninger for å redusere forurensning fra havvind produksjon

3.3 Skog og myr

For å løse klimakrisen, må Norge ta vare på de naturlige karbonlagrene våre. Gjennom naturen har vi mange store karbonlagre som må utnyttes, og AUF ser viktigheten av å jobbe for å bevare mest mulig norsk natur. Norge er blant landene i Europa med mest myr, og myr er blant annet viktig for lagring av karbon. AUF vil verne mer mye enn vi gjør i dag, og arbeide for å restaurere mer myr som i dag er nedbygd.

AUF vil:

- Fastsette et nasjonalt mål om naturlig karbonlagring for å sikre intakte naturtyper og økosystemer som bidrar med å binde og lagre karbon
- Praktisere forbud mot nedbygging og oppdyrking av myr strengt
- Restaurere ødelagt myr og torvmark i et høyt tempo
- Lage en nasjonal verneplan for myr, slik at alle fylker har vernet et representativt utvalg av alle myrtyper
- Sette krav om at særskilt karbonrike områder må synliggjøres og beskyttes i kommunale og nasjonale klimaplaner

3.3.1 Skogdrift

Den norske skogsdriften er en viktig ressurs. Skogsdriften rommer flere tusen arbeidsplasser, og vil være viktig for å bidra til en bærekraftig omstilling. Den norske skogen tar opp store mengder CO₂-ekvivalenter hvert eneste år, og er dermed en viktig bidragsyter i å binde og lagre karbon. Aktivt skogbruk bidrar også til biomasse, som kan erstatte fossile produkter. Samtidig går opptaket til skogen nedover hvert eneste år, så for å fortsatt kunne utnytte skogen som en ressurs, er man avhengig av å ta vare på den skogen vi har. Tiltak som økt ungsogpleie og flere livsløpstrær er viktige tiltak for å sikre at norsk skogsdrift vil være bærekraftig også i fremtiden.

AUF vil:

- Sikre en forbedring av dagens skogsveinett for tømmertransport
- Sørge for gode tilskuddsordninger for ungskogpleie
- Fortsette satsingen på planting av nye trær i norske skoger
- At all norsk skog skal kartlegges
- At flatehogst skal begrenses og plukkhogst tas mer i bruk der dette er hensiktsmessig
- Begrense nedbyggingen av norsk skog

3.3.2 Naturskog

Tap av artsmangfold er en stor utfordring, og i den norske skogen lever det over 200 000 arter. Gjennom nedbygging av natur og flatehogst står mange arter i fare for å miste sitt livsgrunnlag. Derfor er det viktig at naturskogen i Norge, skog som er lite berørt av mennesker, vernes og at hogstmetoder som flatehogst begrenses.

AUF vil:

- Sikre vern av skog som i dag defineres som naturskog
- Verne 30 prosent av norsk skog innen 2030

3.3.3 Tap av artsmangfold

Artsmangfoldet i verden i dag står i et kritisk veiskille, blant annet grunnet ødeleggelse av habitat, økende klimaendringer og en for stor utnyttning av naturressursene våre.

Overutnyttelsen av naturressurser utgjør en av de største truslene mot planetens økosystemer og menneskelig velferd. Ifølge FNs naturpanel (IPBES) er opptil en million arter truet av utryddelse, og dette tapet har alvorlige konsekvenser for økosystemenes stabilitet, matproduksjonen og klimareguleringen.

3.3.4 Dyrearter

Utfordringen rundt tap av artsmangfold er alvorlig, og kraftfulle tiltak er nødvendig. Egne tiltak for å bevare ville dyrs leveområder og beskytte truede dyrearter er blant de viktigste. Dette inkluderer etablering og utvidelse av verneområder. Videre må det samarbeides tett med lokalsamfunn og urfolk for å integrere deres kunnskap i bevaringsarbeidet og sikre bærekraftig forvaltning av naturressurser.

I tillegg vil vi oppdatere nasjonale og internasjonale rødlistene for å identifisere og beskytte flere prioriterte arter. Vi vil også styrke forskningen og innovasjonen innen bevaringsteknologi og bevaringsmetoder for å optimalisere våre innsatser og oppnå mer effektive resultater.

AUF vil:

- Implementere strengere regler og retningslinjer for å redusere tap av artsmangfold.
- Etablere og utvide nasjonale og internasjonale verneområder for å beskytte naturlige habitater for ville dyr.
- Gjennomgå og oppdatere nasjonale og internasjonale rødlistene for å identifisere flere prioriterte arter.
- Øke antall prioriterte arter til 400 innen år 2030
- Styrke forskningen og innovasjonen innen bevaringsteknologi og bevaringsmetoder.
- Holde dagens grenser for jakt i tråd med faglige anbefalinger

3.3.5 Planter

I tillegg til å fokusere på beskyttelse av truede dyrearter, er det også avgjørende å adressere utfordringene knyttet til tap av biologisk mangfold på plantenivå. Studier indikerer at økningen i menneskelig aktivitet, inkludert arealendringer, avskoging og introduksjon av fremmede arter, har ført til dramatiske reduksjoner i planteartsmangfoldet over hele verden. Dette har omfattende konsekvenser for økosystemers stabilitet, matproduksjon og menneskelig velferd.

For å møte disse utfordringene, må vi fokusere på å bevare og beskytte truede plantearter, samt restaurere deres naturlige habitater. Dette vil innebære å identifisere og implementere tiltak for å bekjempe invaderende arter som truer det biologiske mangfoldet, samt å styrke lover og forskrifter for å beskytte sårbare planter.

AUF vil:

- Identifisere og implementere tiltak for å bekjempe invaderende arter som truer det biologiske mangfoldet på plantnivå.
- Styrke lover og forskrifter for å beskytte sårbare plantepopulasjoner og deres naturlige habitater.
- Opprettholde genetisk mangfold innen truede populasjoner for å sikre tilpasningsdyktighet overfor endringer
- Etablere statlige forskningsprosjekter som omhandler mulighetene innenfor genmodifisert mat
- Åpne opp for videre endring av Norges genteknologilov og legge vitenskapelig dokumentasjon samt EUs regelverk til grunn, det skal alltid legges "føre var prinsipp" til grunn
- Sikre fortsatt norsk eierskap av frøhvelvet på Svalbard, samt sikre utbedringer av frøhvelvet for fremtiden dersom klimaendringene gir varige endringer i permafrosten

3.4 Areal

3.4.1 Arealforvaltning

Den største trusselen mot naturen er arealendringer, og vi har gradvis bygget ned naturen og gjort oss offer for endringsblindhet. Resultatet er tap av artsmangfold og ødelagte økosystemer. AUF mener det er nødvendig med klarere rammer over arealforvaltning ved å lovfeste naturens betydning i plan- og bygningsloven. I dag ligger beslutningsmyndigheten til arealforvaltningen hovedsakelig hos kommunene. Ved at staten etablerer tydeligere retningslinjer for arealforvaltning, kan en ivareta kommunens selvbestemmelse og naturhensyn. Et viktig prinsipp for å ivareta naturvern hensyn er arealnøytralitet. Det handler om at ethvert tap av naturlig areal skal kompenseres ved å gjenopprette et tilsvarende areal et annet sted. Dette kan innebære restaurering av ødelagte økosystemer,

rehabilitering eller skapelse av nye naturområder. Hvordan dette kan gjøres er avgjørende for å kunne bevare naturen.

AUF vil:

- Endre plan- og bygningslovens formål, slik at naturmangfold synliggjøres som et av de viktigste hensynene og premissene loven skal ivareta
- Lovfeste krav i plan- og bygningsloven om at planer eldre enn 10 år ikke gir grunnlag for behandling uten at kommunen har videreført planen for en ny tiårsperiode
- Etablere en støtteordning for planvask av alle kommunale planer som er eldre enn fem år, og prioritere ordningen med årlig økning av tilførte midler over statsbudsjettet
- Utarbeide klare nasjonale mål og retningslinjer for hva arealnøytralitet skal innebære, og stille krav om at alle kommuner skal innføre arealnøytralitet innen 2030
- Verne de mest sårbare arealene slik at fremtidige generasjoner også får oppleve store sammenhengende områder med urørt natur i Norge.
- Innføre en naturavgift, hvor pengene går til restaureringsfond.
- At det offentlige skal prioritere å kjøpe tilbake store naturområder når disse er til salgs, både for å sikre ansvarlig naturforvaltning, at norske ressurser er på fellesskapets hender og av beredskapshensyn.
- At det offentlige skal prioritere å kjøpe tilbake store naturområder når disse er til salgs, både for å sikre ansvarlig naturforvaltning, at norske ressurser er på fellesskapets hender og av beredskapshensyn.

3.4.2 Landbruk

Naturressurser er grunnlaget for primærnæringer som gir oss mennesker mat og materialer. En stadig økende befolkning og økende økologisk fotavtrykk setter press på utnyttelse av naturressursene. I dag er mer enn halvparten av landbaserte økosystemer negativt påvirket av menneskelig aktivitet. I Norge lever de fleste rødlistede artene i områder knyttet til jordbruk og skogbruk.

For stor utnyttelse av naturressurser kan få negative konsekvenser for naturen og for menneskers livsgrunnlag. Drift av naturbaserte næringer på naturens premisser innebærer å bevare og styrke naturressursene. AUF vil drive på naturens premisser, slik at matsikkerhet, restaurering av naturmangfold og bevaring av økosystemfunksjoner sikres.

AUF vil:

- Gjøre stedegen natur mindre sårbar ved å øke det biologiske mangfoldet og unngå større arealer med monokulturer tilknyttet ulike type arealbruk og landbruk
- Sette mål om minst 25 prosent sprøytemiddelfritt økologisk landbruk
- Etablere krav om permanente kantsoner der dyrket mark møter vann og vassdrag, forby høstpløying, og aktivt bevare og gjenskape fangdammer, våtmark, bekkeløp, myr, skog og annen naturbasert rensing som reduserer avrenningen fra landbruket
- Redusere avrenning fra landbruket ved å etablere krav om permanente kantsoner der dyrket mark møter vann og vassdrag samt forby høstpløying
- Aktivt bevare og gjenskape fangdammer, våtmark, bekkeløp, myr, skog og annen naturbasert rensing som reduserer avrenning fra landbruket
- Øke gjødselavgiftene og styrke landbruksrådgivningen
- Utarbeide en forpliktende plan for reduksjon av tilførsel av fosfor og andre næringsalter fra landbruket til elver, innsjøer og fjorder
- Innføre et avgiftssystem for omdisponering av dyrket og dyrkbar jord
- Tillate bruk av enkelte genmodifiserte frø og dyrefôr i det norske landbruket, med EUs regelverk til grunn

3.4.3 Grønne lunger og marka

Tilgang på nærnatur har stor betydning for livskvalitet og helse for enkeltmennesket. AUF mener det er en egenverdi å sikre mennesker tilgang til nærnatur uavhengig av hvor de bor. En økt andel av trær, grønt og rennende vann i urbane områder øker også livskvaliteten til mennesker på grunn av luftrensing, ly, skygge og ved å huse et mangfold av dyreliv.

AUF vil:

- Innføre en allmenn rett til nærnatur, som pålegger kommunene å sikre at alle innbyggere har trygg atkomst og kort avstand til sammenhengende turstinett og nærnaturterreng
- Verne bymarker ved lov og etablere faste byggegrenser.

- Tegne inn i kommuneplanenes arealkart tydelige byggegrenser for grønne buffersoner mot bekker, vassdrag og sjø for å sikre disse mot nedbygging
- Gi alle kommuneplaner tydelige bestemmelser om vern av store, gamle trær og viltvoksende grønne flekker og parker i bymiljøet, og sikre sammenheng mellom disse

3.4.4 Urfolks rett til naturen

Urfolk, spesielt samer, har levd i ett med naturen i tusenvis av år og utviklet en dyp forståelse for bærekraftig bruk av naturressurser. For mange urfolk er naturen mer enn bare en ressurs – den er fundamentet for deres identitet, kultur og levesett. I en tid der det grønne skiftet krever store arealer til fornybar energi, er det avgjørende at vi anerkjenner og respekterer urfolks rettigheter til land og natur.

AUF mener at områder som er essensielle for kulturell og næringsmessig utøvelse for urfolk ikke kan beslaglegges. AUF er åpen for dialog mellom parter, men urfolks selvbestemmelse skal alltid veie tyngst. Dette handler ikke bare om dialog, men om

en forpliktelse til å sikre at urfolks rettigheter blir satt først i alle saker som gjelder naturinngrep. I tilfeller der det åpnes for naturinngrep, skal det skje i nært samarbeid med de berørte og at belastningen reduseres til et minimum, samtidig som de berørte partene blir rettfærdig kompensert.

AUF anerkjenner samenes unike historiske og kulturelle bånd til naturen og vil sikre at deres rettigheter til land og naturressurser ikke ofres i klima- og miljøkampen.

Samiske tradisjoner for bærekraftig bruk av naturressurser er en viktig del av løsningen på vår tids klima- og miljøutfordringer, og AUF vil sørge for at denne kompetansen er med i utviklingen for en grønnere klode.

AUF skal:

- Sikre at urfolks rettigheter til land og natur blir prioritert i alle avgjørelser som omhandler inngrep i naturen som påvirker deres samfunnsliv, med særlig fokus på deres kulturelle og økonomiske aktiviteter som reindrift, fiske, og håndverk.
- At enhver beslutning som påvirker urfolk og deres naturgrunnlag skal skje gjennom reell medbestemmelse og respekt for deres tradisjoner og rettigheter.

- Arbeide for å beskytte samiske næringer og kulturer, spesielt reindrift, fiske og håndverk, fra klimaendringer og inngrep i naturen.
- Samarbeide med Sametinget og andre ressurser for å utvikle og bygge opp kunnskap om klimaendringers påvirkning på urfolk i Arktis
- Støtte urfolks lederskap og kunnskap i arbeidet med å håndtere klimaendringer, spesielt i Arktis, der de står i frontlinjen av klimakrisen.
- Jobbe aktivt for økt forståelse og kunnskap om urfolks perspektiver på klima og miljø blant ungdom og i samfunnet som helhet.
- Styrke samarbeidet med Sametinget og andre relevante urfolksorganisasjoner for å utvikle politikk som ivaretar urfolks miljørettigheter og gir dem mulighet til å forme sin egen fremtid.

3.5 Land

Norge er et land som er rikt på naturressurser og har store landarealer med ulike økosystem og naturforekomster. Det finnes store muligheter for utvikling av både nye og eksisterende næringer på land, samtidig som det er avgjørende å finne balansegangen mellom vern av natur og utvikling for årene som kommer. For AUF er det viktig å forvalte områdene våre på en god og bærekraftig måte for fremtidige generasjoner, samtidig som vi kan utnytte ressursene Norge har.

3.5.1 Mineraler

Norge er et land med betydelige forekomster av mineralressurser på land. Økt internasjonal etterspørsel etter mineraler og metaller gjør at næringen kan bli viktig for Norge på sikt. AUF vil kartlegge og legge til rette for utvinning av mineraler, samtidig som man sikrer god miljøforvaltning.

Selv om man ser at mineraler er avgjørende i flere industrier, har utvinningen av disse ført med seg flere alvorlige utfordringer både for natur og mennesker. Derfor er det viktig at dersom Norge skal kunne dra nytte av sine ressurser, at det da innføres strenge retningslinjer for utvinningen av mineraler. Disse retningslinjene bør bygge på en miljøvennlig utvinningsprosess og inkludere rehabilitering av områder hvor det har vært gjort utvinninger.

Det er behov for mer forskning på gjenbruk og resirkulering av mineraler, for å redusere avfall og behovet for ny utvinning. Dette inkluderer innovative metoder for å utvinne og resirkulere verdifulle metaller fra avfall, som elektronikk.

AUF vil:

- Innføre strengere regulering og miljøkrav til utvinningsmetoder av mineraler
- Implementere krav til rehabilitering av utvinningsområder
- Innføre forbud mot dumping av gruveavfall i norske fjorder
- Ha mer forskning på håndtering av gruveavfall
- Ha mer forskning og utvikling av teknologier for gjenbruk og resirkulering av mineraler
- Støtte til lokale produksjons- og resirkuleringsinitiativer for å diversifisere kilder til mineraler
- At større konsekvensutredninger og konsesjoner skal vurderes og godkjennes av miljømyndighetene som har best kompetanse for å ivareta klima og natur
- Sette konkrete krav i offentlige anskaffelser om bruk av resirkulert råstoff i sement og betong
- Avklare eierskap og stille krav til opprydning av gamle og nedlagte gruver
- Lage et statlig mineralselskap
- Innføre hjemfallsrett for mineralnæringen
- Fortrinnsvis benytte eksisterende gruver og bergverk for å hente ut mineraler med ny teknologi
- Bygge ut flere store gjenvinningsanlegg i Norge

3.5.2 Hytte

Verdien av å kunne oppleve norsk natur gjennom for eksempel hytter er stor for enkeltmennesket, derfor ønsker AUF at alle mennesker skal ha muligheter til det. Selv om hytter bidrar til fine naturopplevelser for enkeltmennesket, bidrar også utbyggingen til nedbygging av viktig natur, spesifikt myr. For å hindre naturtapet i Norge mener AUF at det ikke skal bygges flere hytter utenfor eksisterende hyttefelt. I årene fremover må det heller satses stort på hyttedeling.

AUF vil:

- Opprette flere tjenester for hyttedeling, samt gi insentiver for å gjøre det lønnsomt å drive med hyttedeling

- Sikre en bedre kommuneøkonomi så kommunene ikke tar kortsiktige valg og bygger ut urørt natur
- Forby nye hyttefelt og bygging av alle hytter som bygger ned natur
- At allerede eksisterende hyttefelt skal kunne fortettes

3.5.3 Transport

Elektrifisering av kjøretøy, forbedring av kritiske veistreknings og en sterkere satsing på kollektivtrafikk er nødvendige tiltak for å redusere store mengder klimagassutslipp. Transport, og spesielt veitrafikk, påvirker også naturen i form av lokal luftforurensing. Noen områder er hardere rammet av luftforurensing og AUF mener derfor at det må settes i gang tiltak for å forbedre luftkvaliteten der det trengs.

Ved høy hastighet blir energiforbruket til det enkelte kjøretøy høyere. Samtidig er det også en eksponensiell vekst i støyen fra dekkene til kjøretøyene, og økt utslipp av mikroplast i sammenheng med høyere hastighet. Høyere hastigheter krever også at veiene dimensjoneres annerledes, med bredere bredde og rettere strekninger. AUF mener at nye veier skal bygges etter en standard som ikke åpner for en økning i fartsgrense fra dagens standard hvor man tar mer hensyn til natur.

AUF vil:

- Se på muligheten for at tiltak som lavutslippssoner og datokjøring kan brukes oftere i områder som sliter med luftforurensing
- At fartsgrenser skal i større grad vurderes i sammenheng med luftforurensning og svevestøv
- At det skal gis insentiv for å få flyttet gods fra vei over på sjø og bane der det er mulig
- Det innføres piggedekkgift i alle store byer i Norge
- Nye veier skal bygges etter en standard som ikke åpner for en økning i fartsgrense fra dagens standard hvor man tar mer hensyn til natur
- All veiutbygging i Norge skal gjennomføres ut i fra et prinsipp om forbedring av eksisterende veier og ikke nye utbygginger

3.5.4 Vannkraft og vassdrag

Vannkraft er en sentral energikilde som gir Norge betydelige energireserver. Samtidig spiller vannkraftverk en nøkkelrolle i norsk beredskap ved å bidra til å dempe flom og flomskader. Likevel bringer utbyggingen av vannkraft med seg potensielle konsekvenser for sårbare økosystemer og vassdrag.

Norge har til stor del vært forsynt med ren energi fra vannkraftverkene våre. Flere norske vannkraftverk er i dag til dels utdaterte, og må oppgraderes for å produsere mer strøm. Samtidig må vi snu hver en stein for å sikre at vi har nok grønn kraft for framtida Norge styrer rett mot et kraftunderskudd i alle landets fylker innen 2030, noen trolig før. For å løse klimakrisen må vi utnytte den grønne kraften i vannet vårt og åpne for å skånsomt utbygge i flere vassdrag.

AUF vil:

- At det offentlige skal eie Norges vannkraftressurser
- Hente ut potensialet i eksisterende vannkraftverk ved å satse på opprusting og utvidelse, og videreføre flomvern
- Sikre opprettholdelse av elvenes naturlige hydrologi for å minimalisere negative påvirkninger på vassdrag.
- Utvikle restaureringsprogrammer for å kompensere tap av økosystemtjenester, inkludert habitatrestaurering.
- Konstruere fisketrapper for å gjenopprette naturlige migrasjonsruter for fisk.
- Involvere lokalsamfunn i beslutningsprosesser for å ta hensyn til deres interesser og bekymringer.
- Implementere strenge reguleringer for å begrense inngrep i naturområder under vannkraftutbygging.
- Ikke åpne varig vernede vassdrag

4. AUFs klimabudsjett

Dette er AUF sitt klimabudsjett som peker på konkrete tiltak som vil føre til nok utslippskutt innen 2030 og styrket også frem mot 2050. Budsjettet peker på konkrete betydelige utslippskutt som kan gjøres for å nå klimamålene, samtidig er det nødvendig å se disse i sammenheng med resten av programmet for å se hvordan samfunnet må omstilles for å lykkes med et effektivt og rettferdig grønt skifte. Disse tallene er med utgangspunkt i fra 2024, noe som resulterer i at for hvert år man venter med å innføre tiltakene vil andelen tiltak som må iverksettes økes.

4.1 Olje og gass

Dette er tiltak for utslippskutt i olje- og gasssektoren som totalt vil resultere i kutt av kan regne med minst 10 mt CO₂ innen 2030:

- Elektrifisere sokkelen
- Ikke tillate ny leting eller utvinning av olje og gass på norsk sokkel
- Legge ned olje- og gassfelt før endt levetid gjennom en styrt avvikling av petroleumsindustrien

4.2 Transport

Dette er tiltak for utslippskutt i transportsektoren som totalt vil resultere i kutt av 7,89 mt CO₂ innen 2030:

- Utslippsfritt nybilsalg fra 2025
- Elektrifisering og utslippsfritt kollektivtrafikk, varebil- og lastebiltrafikk
- Elektrifisering og utslippsfri luftfart og maritimt

4.3 Industri og bergverk

Dette er tiltak for utslippskutt innen industri og bergverk som totalt vil resultere i kutt av minst 10,93 tonn CO2 innen 2030:

- Utbygge CCS på alle industrifelt
- Strengere klimakrav i CO2-kompensasjonsordningen
- Forby fossil fyring

4.4 Jordbruk

Dette er tiltak for utslippskutt i jordbruket som totalt vil resultere i kutt av 1,1 mt CO2 innen 2030:

- Strengere klimakrav i jordbruksavtalen
- Overgang fra rødt kjøtt til plantebasert kost og fisk
- Halvere matsvinnet innen 2030

4.5 Avfall

Dette er tiltak for utslippskutt i avfallssektoren som totalt vil resultere i kutt av 0,79 mt CO2 innen 2030:

- Ha en storsatsing på karbonfangst og lagring på de største avfallsanleggene i Norge
- Innføre metan-reduserende tiltak på gamle søppelfyllinger

4.6 Oppvarming av bygg

Dette er tiltak for utslippskutt i oppvarming av bygg som totalt vil resultere i kutt av 0,11 mt CO2 innen 2030:

- Innføre forbud mot all fossil oppvarming (gass) i eksisterende bygg og til byggeplasser fra 2025
- Innføre forbud mot bruk av fossil olje og gass også i fjernvarme innen 2024

5. Veien mot 2050

Så godt som alle klimagassutslipp i Norge bør fjernes for godt innen 2050 for at

Norge skal nå målene i Parisavtalen. AUF mener at det ikke er et alternativ å ikke nå disse målene.

Det innebærer at alle sektorer må gjennom omfattende endringer og trapper opp alle utslippsreducerende tiltak.

I et 2050-perspektiv er ikke spørsmålet hvilke utslipp som skal kuttes, men heller hvilke få utslipp som fortsatt skal være igjen. Omstillingen vil innebære vanskelige avveininger mellom hvilke sektorer som kan stå for de små gjenværende utslippene. Jordbruk er en sektor der det kan være vanskelig å fjerne alle utslipp innen 2050 samtidig som man viderefører norsk landbruk. Dersom noen sektorer skal ha utslipp i 2050 må CO₂-opptak og økes. Likevel er potensialet for CO₂-fjerning begrenset og burde ikke ses på som en mulighet for å fortsette å videreføre klimagassutslipp etter 2050.

AUF vil:

- At Norge skal kutte 95% av utslippene innen 2050

Ordliste

CBAM - Carbon Boarder Adjustment Mechanism. EUs karbontoll som går ut på å betale for karbongassavtrykk

Energiklasse: En gradering av hvor mye energi et bygg er laget for å bruke. Skalaen går fra A til G, hvor A er best.

Enova: Et foretak som ligger under Klima- og miljødirektoratet. Enova blir finansiert gjennom Energifondet og har som mål å kutte i klimautslipp, bidra til utvikling av klima- og miljøteknologi, bidra til mer effektiv energibruk

Godstransport: Transport der eiendeler (gods) flyttes fra ett sted til et annet, i fast eller flytende form

CO2-kompensasjonsordningen: Etter at man fikk kvoter for CO2 i EU i 2005, valgte regjeringen å lage en ordning slik at viktig industri fikk utbetalt et beløp årlig for å motvirke høye strømpriser som kom som følge av kvoter. Dette for å forhindre utflagging av norsk industri som faktisk fikk energien sin fra i hovedsak fornybar kraft.

CCS: En forkortelse for karbonfangst- og lagring. Dette innebærer å fange karbondioksid for å så lagre den slik at karbonen ikke kommer i atmosfæren

CCU: En forkortelse for karbonfangst og -utnyttelse. Dette er prosessen med å fange karbondioksid fra industrielle prosesser og benytte denne videre i industrielle prosesser.

Karbonfjerning: Aktiviteter som bidrar til å fjerne CO2 fra atmosfæren. Dette er noe annet enn fangst av CO2 fra fossile kilder (karbonfangst). Naturlig karbonfjerning er det samme som opptak av CO2 i skog- og arealbrukssektoren.

Jordbruksavtalen: En avtale mellom de to bondeorganisasjonene Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag og staten om kravene til det norske landbruket

Fjernvarme: Fjernvarme er et energisystem der energi til oppvarming produseres ett sted og anvendes et annet sted. Denne produseres ofte i industrien med bruk av kjølevann f.eks.

Spillvarme: Luft, vann eller damp som blir til i industrien og som ikke blir brukt videre, og går til "spille".

Kvotepiktig sektor: Kvotepiktig sektor er utslippskategoriene som er omfattet av Det er kvotesystem. Det er blant annet treforedling, fjernvarme, gasskraftverk, gassterminaler, offshorefelt, raffinerier, mineralsk produksjon, stålproduksjon, aluminium, ferrolegering, kjemisk industri, luftfart og annen industri

Ikke-kvotepliktig sektor: Utslippskategoriene som ikke er omfattet av EUs kvotesystem, ofte kalt "ikke-kvotepliktig sektor" omfatter hovedsakelig veitrafikk, jordbruk, avfall og avløp, bygg og anlegg, samt deler av industri-, olje- og gass og energiforsyning.

EUs kvotesystem: EUs klimakvotesystem fungerer ved at det settes et tak som sier hvor mange CO₂-ekvivalenter som maksimalt kan slippes ut fra år til år.

SVO: En betegnelse for særlig verdifulle og sårbare områder i havet. Dette er områder som har vesentlig betydning for det biologiske mangfoldet og den biologiske produksjonen i havområdet.

Petroleumsindustrien: Er en samlebetegnelse på industri som baserer seg på utvinning av fossile energikilder som olje, gass og kull.

Moratorium: Når en part(en stat) eller flere parter stopper eller forbyr seg selv en type virksomhet eller handling.

Havvindkonsensjoner: Er en tillatelse fra Stortinget for å bygge ut havvind.

Flatehogst: Når de aller fleste trærne på en hogstflate hogges ned.

Genteknologilov: Lov som regulerer fremstilling og bruk av genmodifiserte organismer.

Hydrologi: Vitenskapen om vannets forekomst, kretsløp og fordeling på landjorden.

CO₂-ekvivalenter: En enhet som brukes til å måle utslipp i for eksempel et klimaregnskap.

Grått hydrogen: Omtrent 96 prosent av alt hydrogen vi produserer i dag er såkalt grått hydrogen, og kommer fra kull, olje eller naturgass.

Blått hydrogen: Produksjon av blått hydrogen tar i bruk kull, olje eller naturgass, men ved å skille ut CO₂, transportere og lagre denne blir produksjonen utslippsfri

Grønt hydrogen: Grønt hydrogen lages av elektrisitet og fortrinnsvis fornybar kraft.

Hjemfallsretten: Hjemfallsrett er en rettighet det offentlige har til å overta et anlegg uten betaling når konsesjonen for anlegget utløper.

Forsidedesign: Erlend Birkeland

Side 41 av 41